

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна**

Уведено в дію наказом № 0301-1/276

від 03 червня 2016

В.С. Бакіров

ТИМЧАСОВИЙ СТАНДАРТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

За третім (освітньо-науковим) рівнем

за освітньо-науковою програмою

«Філологія»

Спеціальність 035 «Філологія»

Затверджено вченою радою університету 27 травня 2016 року, протокол № 7.

Тимчасовий стандарт підготовки

третьої (освітньо-науковий)

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

за спеціальністю

«Філологія»

ТИП ДИПЛОМУ

одиничний

ОБСЯГ ПРОГРАМИ

40 кредитів ЄКТС

НОРМАТИВНИЙ ТЕРМІН НАВЧАННЯ

4 роки

ВИМОГИ

до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за програмою,

і до професійного відбору вступників

Розпочати навчання за програмою можуть особи, які здобули освітній ступінь «магістр» (освітньо-кваліфікаційний рівень магістра) за спеціальністю «Філологія». Правила прийому на навчання, вимоги до вступників, програми вступних випробувань розроблено з урахуванням особливостей ОНП Філологія та вимог професійного стандарту рівня магістр з філології (Наказ МОН України 20.06.2019 р. № 871). Конкурсний відбір вступників при прийомі на навчання для здобуття доктора філософії здійснюється за результатами вступних випробувань. Вступні випробування при вступі на навчання для здобуття ступеня доктора філософії складаються з: вступного іспиту із спеціальності (в обсязі стандарту вищої освіти магістра з відповідної спеціальності); вступного іспиту з іноземної мови; презентації дослідницьких пропозицій за тематикою передбачуваного керівника; презентації дослідницьких досягнень.

Професійний відбір базується на виявленні наступних якостей вступників:

1. Високий рівень філологічної освіти.
2. Наявність та демонстрація навичок абстрактного мислення, аналітичних здібностей, критицизму.
3. Володіння основними прийомами і методами усного та письмового викладу фахових знань.
4. Творчі здібності та схильність до науково-дослідної роботи.
5. Комунікативні здібності.

Метою ОНП підготовки докторів філософії з філологічних наук є розвиток загальних та фахових компетентностей задля забезпечення підготовки кадрів вищої кваліфікації для здійснення науково-дослідницької діяльності, аналітичної роботи, наукового консультування в сфері науки, освіти, культури, державного управління та діяльності недержавних організацій. Випускники програми будуть також підготовлені до роботи в

міжнародних дослідницьких проектах та інституціях, до викладання філологічних дисциплін на високому сучасному рівні в університетах України та світу.

ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОГРАМИ

– предметна область (галузь знань);

03 – Гуманітарні науки

– основна зорієнтованість програми

035– філологія

– спрямованість програми

Підготовка докторів філософії зі спеціальності філологія, спеціалізації: українська мова, російська мова, українська література, російська література, германські мови, література зарубіжних країн, перекладознавство.

ВІДМІННІСТЬ ВІД ІНШИХ ПОДІБНИХ ПРОГРАМ

ОНП має на меті формування загальних і фахових компетентностей здобувачів для забезпечення підготовки кадрів вищої кваліфікації для здійснення науково-дослідницької діяльності, аналітичної роботи, наукового консультування в сфері науки, освіти, культури, державного управління та діяльності недержавних організацій, для роботи в міжнародних дослідницьких проектах та інституціях, викладання філологічних дисциплін на високому рівні в університетах України та світу. Унікальність ОНП в тому, що вона як ураховує існуючі вітчизняні й зарубіжні освітні програми, так і втілює науковий доробок НПП ХНУ імені В.Н. Каразіна та їх наукові школи: когнітивно-комунікативної лінгвістики, еколінгвістики, лінгвокогнітивного аналізу інформаційного впливу, лінгвосинергетики, прагматилістики, дискурс-аналізу мультимедійних систем, функціонально-комунікативної стилістики, перекладацької творчості, типології стилів і напрямів зарубіжної літератури та дослідження поезики (літературного твору, жанрів, напрямів, стилів світової, української, російської та західноєвропейської літератури).

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Після виконання науково-освітньої програми випускники здобудуть інтегральні, загальні і професійні компетентності.

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної, науково-дослідницької діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

1. здатність до критичного мислення, зокрема, вміння застосовувати критичне мислення до аналізу результатів власного наукового дослідження, його наукової новизни, теоретичного і практичного значення;

2. уміння з нових дослідницьких позицій формулювати методологічну базу власного наукового дослідження, усвідомлювати його актуальність, мету і значення для розвитку інших галузей науки, національної чи світової духовної культури;
3. здатність до участі у міждисциплінарних проектах та вміння використовувати результати наукових досліджень інших галузей науки для досягнення цілей власного наукового дослідження;
4. уміння ефективно використовувати сучасну методологію наукового пізнання та новітні методи наукових досліджень, ініціювати, організовувати та проводити комплексні теоретичні та експериментальні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань;
5. володіти навичками застосування синергетичної методології у науково-дослідницькій та педагогічній діяльності, знаннями про фундаментальні засади сучасної наукової картини світу;
6. здатність вільно застосовувати українську, західноєвропейські (в першу чергу – англійську) та інші мови в науковій роботі, науково-педагогічній та інноваційній діяльності, в практиці повсякденного спілкування в режимі реального часу;
7. дотримуватись норм наукової етики щодо здійснення наукової діяльності та проведення власного наукового дослідження.

Професійні компетентності:

8. знання історії галузі науки, за якою здійснюються власні дослідження, усвідомлення місця результатів власного наукового дослідження у суспільному житті;
9. уміння кваліфіковано відобразити результати наукових досліджень у наукових статтях та тезах, опублікованих як у фахових вітчизняних виданнях, так і у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз ;
10. здатність професійно презентувати результати своїх досліджень на міжнародних наукових конференціях, семінарах для вітчизняного та світового співтовариства;
11. здатність працювати із наукометричними базами даних з метою виконання власного наукового дослідження та вміння використовувати інтернет-технології для організації і забезпечення власної наукової, педагогічної та інноваційної діяльності, у підготовці наукових публікацій, звітів, ділової та особистої документації;
12. здатність брати участь у організації роботи кафедри, факультету, університету, знати та розуміти принципи організації роботи науково-дослідного сектору, науково-дослідної теми за профілем навчання (розподіл функціональних обов'язків, технічне завдання НДР, місце науково-дослідного сектору у системі наукової роботи факультету та університету тощо);
13. здатність планувати та організовувати філологічні дослідження, формулювати дослідницькі гіпотези та визначати способи їх перевірки.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Нормативний зміст підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти втілено у таких програмних результатах навчання:

PH1. На основі системного наукового світогляду критично аналізувати складні соціально, особистісно, професійно й науково значущі проблеми, пов'язувати загально філософські принципи з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

PH2. Знати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження.

PH3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію.

PH4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію для широкого кола проблем і завдань у галузі філології, пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує запровадження нових підходів та прогнозування.

PH5. Дотримуватись норм наукової етики і правил академічної доброчесності при здійсненні науково-інноваційної діяльності та проведенні власного дослідження.

PH6. Планувати, ініціювати й здійснювати розробку дослідницько-інноваційних проєктів, організовувати роботу дослідницьких колективів, інтегрувати філологічні і міждисциплінарні студії.

PH7. Аналізувати, тлумачити і правильно застосовувати норми, що регулюють праввідносини у сфері інтелектуальної власності.

PH8. Використовувати інформаційно-комунікаційні технології пошуку, зберігання і поширення фахової інформації у професійній науково-інноваційній діяльності.

PH9. Ефективно спілкуватися і взаємодіяти в науковому просторі, зокрема й міжнародному, для розв'язання різноманітних фахових вузькоспеціальних і загальних завдань у галузі філології та з урахуванням міждисциплінарної перспективи.

PH10. Оформлювати і презентувати результати власних оригінальних наукових досліджень державною та іноземною мовами в усній та писемній формі: продукувати і редагувати різножанрові наукові тексти відповідно до сучасних вимог.

PH11. Організовувати викладання філологічних дисциплін у ЗВО відповідно до завдань та принципів сучасної вищої освіти, вимог до його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, використовувати різноманітні форми організації, діагностики, контролю та оцінки ефективності навчальної діяльності студентів, доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування.

PH12. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійно-дослідницького самовдосконалення, зокрема, залучати soft skills.

ПРИДАТНІСТЬ ДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Випускник ОНП «Філологія» мають такі перспективи працевлаштування

1. Посади асистента, викладача, доцента кафедри вищого навчального закладу (викладання теоретичних і практичних філологічних дисциплін).
2. Посади філолога-дослідника, філолога, літературознавця, перекладознавець, молодшого наукового та наукового співробітника, наукового співробітника-консультанта науково-дослідницької установи, як-то: Інститути мови і літератури НАН України.
3. Посади редактора наукового, літературного в літературно-видавничій галузі, у засобах масової інформації, PR-технологіях, у різноманітних фондах та фундаціях гуманітарного спрямування, музеях, мистецьких і культурних центрах тощо.
4. Посада філолога-аналітика або перекладознавець в сфері професійної зайнятості у структурних підрозділах, що опікуються питаннями освіти, науки і культури, молоді, сім'ї, релігії тощо.
5. Посада консультанта і перекладознавець в апараті державної влади, виконкому в системі державного управління та місцевого самоврядування (Міністерства, відомства, державні адміністрації тощо), Державної служби зайнятості, Служби безпеки України тощо.

СТИЛЬ ВИКЛАДАННЯ, НАВЧАННЯ ТА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

У викладанні навчальних дисциплін буде застосовано проблемно-орієнтований стиль викладання та викладання, засноване на дослідженні. Проблемність у викладанні спонукає суб'єкта пізнавальної діяльності збагачувати знання, а орієнтація у викладанні на дослідження стимулює аспіранта до самостійного аналітичного пошуку та наукового обґрунтування відповідей на проблемні питання. Аспіранти залучаються до активної та продуктивної діяльності, спостерігають, слухають, критично осмислюють теорії, виопрацьовують логіку наукового дослідження, беруть участь у доведенні гіпотези, перевірці правильності вирішення проблеми. Важливою формою роботи є наукові диспути в аудиторії, на яких відпрацьовуються вміння аргументовано формулювати точку зору на дискусійні наукові питання, розкривати суперечності у знанні та у процесах пізнання. Метод програмування розвиває логіку наукового вирішення дослідницької проблеми шляхом поетапного роздрібнення навчального матеріалу з постановкою до кожної його частини питань і завдань викладач спонукає аспірантів до самостійної теоретичної роботи з визначення алгоритму пошуку вирішення проблеми, активної участі у формулюванні проблемної ситуації, висунення припущень, доведення гіпотези та перевірки правильності її вирішення.

Навчання організується у навчальних групах за розкладом у такій системі: лекція, семінар групове та індивідуальне завдання тощо. Систематичне здійснення поточного та підсумкового контролю знань дає змогу через систему зворотного зв'язку (від слухача до викладача) оперативно вносити до навчального процесу необхідні корективи. При викладанні тематичного матеріалу відповідних дисциплін будуть застосовані історичний, системний, процесуальний, евристичний, структурно-функціональний підходи та методи узагальнення, моделювання, прогнозування та інші із урахуванням міждисциплінарних

зв'язків філології. В організації навчального процесу особлива увага приділяється самостійній роботі аспірантів, дистанційним формам навчання, практичним заняттям, спрямованим на формування дослідницьких вмінь на навичок.

– методи оцінювання:

Перевірка знань здійснюється з метою одержання зворотної інформації про зміст і характер досягнення аспірантів у навчальному процесі, а також про успішність викладання. Перевірка може здійснюватися в усній, письмовій та комбінованій формах. Оцінюванню можуть підлягати: результати написання тестових, аналітично-пошукових, творчих завдань; статті, розділи / підрозділи дисертації, реферативні доповіді, есе, доповнення, участь у дискусії тощо.

Оцінювання виконаних завдань і усних відповідей здійснюється з дотриманням таких принципів: індивідуальний характер перевірки та оцінювання знань; систематичність; диференційованість; об'єктивність; умотивованість оцінок; вимогливість та єдність вимог. В оцінюванні враховуються такі критерії:

- характеристики відповіді: елементарна, фрагментарна, повна, логічна, доказова, обгрунтована, творча;
- якість знань: правильність, повнота, осмисленість, глибина, системність, узагальненість;
- рівень володіння дослідницькими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки;
- досвід творчої діяльності: вміння виявляти проблеми, формулювати гіпотези та логіку їх перевірки, обгрунтовувати висновки.

Поточне оцінювання здійснюється за результатами участі в проведенні семінарських занять, виконання контрольних робіт, написання есе, рефератів, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань тощо. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати аспірант – 50% учбового матеріалу семестру або 30 балів. Аспірант допускається до підсумкового семестрового контролю за умови набрання мінімальної кількості (30 балів). Результати навчальної діяльності будуть оцінюватися за 100-бальною шкалою. Загальна оцінка складається із суми балів за поточний контроль та самостійну роботу у семестрі (максимум 60 балів) та оцінки підсумкового контролю (максимум 40 балів). Критично розрахунковий мінімум для допуску до заліку – 30 балів протягом семестру.

Підсумкове оцінювання (залік / іспит) здійснюється у формі письмової роботи та усної відповіді на питання за білетом. Аспіранти, які набрали сумарно менше половини кількості балів, вважаються такими, що не виконали навчальний план з дисципліни. Підсумкові іспити та заліки з дисциплін теоретичного блоку навчання аспіранти складають на другому році навчання (2- тижнева екзаменаційна сесія). Підсумковий комплексний іспит проводиться комбіновано в усно-писемній формі. Аспірант допускається до підсумкового комплексного іспиту за умови виконання навчального плану в повному обсязі, набрання необхідної кількості кредитів та отримання критично розрахункового мінімуму 51 бал із кожної дисципліни. Підсумковий комплексний іспит включає додаткові питання відповідно

то теми дисертації аспіранта, затверджені вченою радою факультету. Письмовому контролю підлягають науково-дослідницькі проекти, статті, розділи і підрозділи дисертації, монографії. Усний контроль проводиться за ступенем повноти та правильності відповіді на питання за екзаменаційним білетом. Максимальна кількість балів за підсумковий комплексний іспит – 100, мінімальний – 51.

ФОРМИ АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Атестація освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціальністю «Філологія» відбувається шляхом оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з певної дисципліни. Проводиться в період здійснення семестрового контролю – заліків та підсумкового контролю – іспиту за дисциплінами навчального плану, в терміни встановлені графіком навчального процесу.

Атестація здобувачів ступеня доктор філософії здійснюється спеціалізованою вченою радою на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації.

Перелік нормативних документів, на яких базується тимчасовий стандарт вищої освіти

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 №1341 «Про затвердження національної рамки кваліфікацій».

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.15 року № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>.

5. Національний класифікатор України «Класифікатор професій ДК 003:2010» https://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433.

6. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2016 р. № 600 (зі змінами) [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/metodichni-rekomendaciyi-vo>

Тимчасовий стандарт розроблено членами робочої групи із спеціальності «Філологія». Гарант освіти докт. філол. наук, професор І.С. Шевченко.